

Jože Rován analizirata avtomobilske nesreče v letih od 1996 do 2000. Z analizo časovnih vrst sta ugotovila, da so bili novi vozniki manj izstopajoči kot povzročitelji nesreč kot v preteklosti, da se je uporaba varnostnih pasov povečala in da se je zmanjšal odstotek nesreč, ki jih povzročijo alkoholizirani vozniki. Največji učinek pri zmanjšanju števila nezgod pripisujeta večji kakovosti avtomobilov in zaostrenim pogojem novega prometnega zakona. Po njunem mnenju pa je še več možnosti v strožjem obravnavanju vinjenih voznikov in preventivnih aktivnostih. V drugem delu članka primerjata Slovenijo z drugimi državami v Evropi. Države sta razvrstila v štiri skupine, kjer se je Slovenija umestila med druge vzhodnoevropske države. Ni sicer v najmanj razviti skupini z najslabšimi razmerami, kamor so bile razvrščene Albanija, Bosna in Hercegovina, Azerbajdžan, Makedonija, Moldavija, Romunija, Turčija in Ukrajina. Kar je Slovenijo uvrstilo med vzhodnoevropske države, ni opremljenost voznega parka, pač pa varnost v prometu in neupoštevanje cestno-prometnih predpisov.

Med prispevki, ki so našli mesto v devetnajsti številki Metodoloških zvezkov, je smiselno izpostaviti ravno zadnje tri, aplikativne članke. Četudi je osnovni namen letne statistično-metodološke konference povezati statistike, pokazati, kar je statističnih novosti v Sloveniji, in zagotoviti tudi mednarodno sodelovanje na področju statistike in metodologije, ne smemo pozabiti na aplikativne prispevke. V tej številki so se med aplikativnimi prispevki pojavili le ekonomski teksti. Zdi se, kakor da ni socioloških empiričnih analiz, ki bi vsekakor tudi spadale v ta prostor – tako na konferenco kot tudi v publikacijo. V tem smislu velja spodbuditi sociologe, ki posegajo tudi po empiričnih analitičnih orodjih, k udeležbi na letni statistično-metodološki konferenci. To bo zagotovo obojestransko obogatilo tako konferenco kot tudi kakovost metodološkega znanja sociološke produkcije raziskav in objav.

Maruša Pušnik

**Etienne Balibar: Marxova filozofija. Ljubljana: Krtina, zbirka Krt, 2002
147 strani (ISBN 961-6174-38-X), 2.800 SIT**

prevod Peter Klepec

Uvodna parola Komunističnega manifesta, ki ga je Marx spisal skupaj z Engelsom leta 1847 za Ligo komunistov, "Strah hodi po Evropi - strah komunizma", in ki se je pod vplivom ortodoksnega državnega marksizma v socialističnih državah od začetka dvajsetih let prejšnjega stoletja naprej popolnoma zbanalizirala in izgubila vso ostrino svoje kritičnosti, bi morala v sodobni medijski družbi (spektakla) ponovno zadihati z vso svojo močjo. To pa zato, ker so kritični intelektualci dandanes izjemno redki, imamo sicer kopico psevdokritikov, vendar ti niso sposobni proizvesti niti enega radikalnega kritičnega programa. Parolo bi morali glede na zdajšnji družbeno-historični kontekst nekoliko preoblikovati, bolje pa bi bilo celo preobrniti njen pomen. Zdaj bi zato raje rekli, v upanju, da bi to prebudilo kritičnega duha: "Pošast hodi po svetu - pošast neoliberalizma."

Prav zato Balibar z objavo knjige, ki iz stoletnega polsna zbuja Marxovo teorijo/filozofijo, tako rekoč v pravem trenutku zadane žebljico na glavico (v izvirniku je knjiga izšla leta 1993, ponatis pa 2001). Apriorni negativni prizvok marksizma se počasi izgublja, prihajajo nove generacije, ki niso bile socializirane v dogmatičnem marksizmu delavskega razreda in ki bodo v Marxu spet lahko našle vrec neizmerne teoretske misli. In kar je še pomembneje, v trenutni suši kritične misli Balibar prinaša Marx kot teoretika in revolucionarja prek problematizacije njegovih konceptov. Knjiga tako prikaže takšnega Marxa, kot ga moramo brati danes in kot je dejansko tudi obstajal. Brez velikega nauka, saj ta namreč ne obstaja. Preprosto zato, ker Marx nikoli ni

imel časa, da bi ga zgradil. Kot mislec revolta, brezpogojno predan svojemu objektu proučevanja - vladajočemu produkcijskemu načinu in zatorej množičnemu subjektu delavskega razreda, ga je prehitro revidiral in popravljaj.

To še zdaleč ne pomeni, da bi morali Marxovo filozofijo vrniti na njeno izhodišče ali jo obravnavati zgolj kot misel v njenem prvobitnem kontekstu nastanka, nasprotno, zdi se celo, da želi Balibar s sistematično pre(d)stavitvijo Marxa v sodobnost(i) sporočiti dvoje. Najprej - kar kaže že sestava knjige, ki v zasledovanju razvoja Marxove misli bralca sprehodi od mladega do starega Marxa - po Marxu so ostali zgolj fragmenti, saj je nam na voljo nepregledna množica spisov, povzetkov, manifestov, časopisnih člankov, dolgih osnutkov, pismene korespondence, skic itd., zaradi česar se moramo šele lotiti interpretacije Marxovih "napol izrečenih besed" (str. 133) in nedodelanih del. In drugič, Marxovo misel moramo končno ločiti od historičnega državnega marksizma in se hkrati tudi poučiti o učinkih, ki jih je proizvedla ideološka raba Marxove filozofije. Odprta totalnost Marxovega nauka nam tako lahko ponudi številne teoretske koncepte in refleksije kot orodje za razstavitev dominantnega neoliberalnega diskurza. Čeprav Balibar tega koraka v knjigi ne naredi, pa iz njegovega besedila dovolj jasno sevajo teoretski in politični namigi za aktualizacijo Marxove misli.

Neoliberalizem, ki družbena razmerja in človeške odnose presoja skozi optiko tržno-blagovnih razmerij, se je vzpostavil kot sistem gospodstva. S tem nikakor ne namigujemo na pojav velike Ideologije kot vsevidnega očesa, personalizirane v moči nekaj kapitalsko elitnih posameznikov. Gre namreč za diskurzivno konstrukcijo oziroma za preplet specifičnih dejavnikov, ki so vzpostavili prevladujočo shemo neoliberalnega mišljenja. To mišljenje se je trdno zasidralo v različnih družbenih sferah produkcije, distribucije in konzumpcije tako materialnega kot tudi simbolnega/kulturnega kapitala in usmerja prakse ljudi v njihovih vsakdanjih življenjih. Neoliberalni diskurz v slovenskem prostoru na primer ne proseva le skozi množično zavračanje tujcev in apele k povečanju rodnosti Slovencev, kar se opravičuje s sklicevanjem na državniške statistične analize, da mora država najprej poskrbeti za blaginjo lastnega naroda, ampak zajema celo znanstvene in akademske kroge, kjer potekajo neizprosni boji za napredovanja po lestvici akademskih nazivov, za raziskovalne projekte itd. Osrednja projekta znanstvene srenje tako postajata čim boljša prepoznavnost na trgu in pritegnitev čim večje medijske pozornosti. Raziskovanje in družbena kritika pa se spreminjata zgolj v posttranski dejavnosti znanosti. Kar šteje, je imidž znanstvenika in dober dizajn njegove teorije. Značilnost take znanstvene kritike v sodobni "občanski družbi" je, da se skriva za fasado kritičnosti le toliko časa, dokler se prodaja kot dizajnerski kos, ponikne pa ob najmanjšem pritisku ali grožnji. Na tem mestu se ne bi mogli bolj strinjati s Foucaultom, da knjiga zaradi tega, ker se je njen avtor pojavil na televiziji ni nujno slaba - seveda pa ni dobra zgolj zaradi tega razloga. Znanost in kritika sta v večini primerov običali pri slednjem. In spet smo pri Balibarjevi knjigi, ne le zato, ker Balibar Marxa povezuje z raznotero množico njegovih naslednikov (tudi s Foucaultom), ampak zato, ker Marx implicitno namiguje, da je znanost treba revolucionirati. Znanstveniki so zgolj še mezdni delavci, pravi. Zato je jasno, da "Marxova filozofija dandanes ne more biti niti organizacijski nauk niti univerzitetna filozofija, se pravi, da mora biti nezaupljiva do vsake institucije" (str. 134). Kritična misel se bo lahko spoprijela z vprašanjem alternative vladajočemu gospodstvu (npr. institucionaliziranemu znanstvenemu mlinu) šele takrat, ko bo izhajala iz osrčja tega gospodstva samega.

Balibarjevo seciranje Marxovih teoretskih konceptov razrednega boja in tez o neizogibni krizi kapitalizma ter prihoda socializma oziroma komunizma potemtakem lahko beremo tudi kot napotilo, kako uporabiti Marxovo filozofijo pri odkrivanju subtilnih ideoloških mehanizmov v sodobnosti. Marx namreč postavi pod vprašaj samo bistvo filozofske dejavnosti, prelomi s prejšnjim teoretskim humanizmom in se od njega oddalji. Ta zareza ne spremeni le idej in metode, ampak samo prakso filozofije, saj "po Marxu filozofija ni bila več takšna, kakršna je bila poprej" (str. 10). Naslednja pomembnost, ki gre z roko v roki s tem rezom in je pri Marxu pogosto spregledana, pa je njegova analiza subjektivnosti, saj ponovno premisli konstitucijo subjekta, in sicer v družbenih

razmerjih moči. Subjekta tako ne vidi več kot formo zavesti, kot konstitutivnega - v kakršno predstavo je bila ujeta filozofija in vsa znanost še posebej od vpliva razsvetljenstva naprej - temveč kot konstituiranega, čeprav je to zanj še preprosto ekonomski subjekt. Kljub vsemu pa pripravi teren za kasnejši razvoj teorij subjekta in zatorej tudi teorij ideologije.

Verjetno ni naključje, da se Balibar tako nadrobno loteva oživljanja Marxa. Poleg Althusserja in Poulantzasa ga uvrščamo med strukturalne marksiste, ki so si za cilj postavili preseči ekonomizem, čeprav jim v polnosti nikoli ni uspelo. Ujetost v ekonomizem je namreč glavna pomanjkljivost, ki se jo očita Marxu. Ekonomizem, v okrilju katerega teoretizira tudi ideologijo, se odraža na dveh ravneh. Gre za epifenomenalizem, pri čemer se družbo obravnava po modelu baze-nadstavbe - celotna zgornja nadstavba je determinirana z ekonomsko bazo, zaradi česar nadstavba ne more igrati neodvisne vloge v zgodovini. Druga verzija ekonomizma pa je redukcionizem, saj Marxova filozofija kompleksno pluralnost družbenih fenomenov reducira zgolj na eno nasprotje znotraj kapitalistične družbe, na tisto med družbenimi razredi - med kapitalom in delavstvom. Vsi družbeni elementi (nacionalizem, seksizem, rasizem itd.) se zvedejo na razredni značaj. Balibar in drugi strukturalni marksisti so ekonomizem premagali le na ravni epifenomenalizma, niso pa uspeli razrešiti problema razrednega redukcionizma. Kljub temu da Balibar o tem v knjigi eksplicitno ne govori, je pohvalno, da vsaj na implicitni ravni opozarja na problem ekonomizma pri Marxu in strukturalnih marksistih, ko se sklicuje na sodobne teoretike, ki so premagali to oviro pri teoretizaciji koncepta ideologije.

Knjiga je torej namenjena predvsem tistim, ki se z Marxovo teorijo srečujejo na kakršenkoli način, saj jim bo v veliko pomoč pri orientaciji v njegovi teoretski misli. Balibar pa knjižico obogati še s strnjeno kronološko predstavitevijo Marxovega življenja, z bibliografskim vodičem tako po Marxovih delih kot po delih o Marxu (pri založbi Krtina niso pozabili niti na slovenskega bralca) in s kratkimi ekskurzi v besedilu, ki predstavijo druge teoretike (Gramsci, Lukács, Benjamin, Lenin itd.) ali razlagajo pogosto rabljene termine marksizma (dialektični materializem, fetišizem, kritika politične ekonomije itd.).

Marx je verjel, da bo najbolj zatirani sloj v družbi - delavstvo, pripeljal do revolucije, mi pa verjamemo v Marxa in v njegove zastavke za razvoj kritične misli, ki lahko pelje družbo v demokratično revolucijo in ljudstvo osvobodi iz okovov trenutno vladajoče ideologije. Za tak projekt pa je najprej potrebna takšna teorija, ki se prek epistemičnega reza neprestano distancira od ideologije, a se hkrati zaveda, da je ideologija njena lastna končnost. Zatorej nas ne smejo zadovoljiti tisti psevdokritični teoretski aparati, ki vladajoče diskurze opisujejo zgolj kot učinek kapitala, personaliziranega v nekaj kapitalskih gospodih. To je mogoče znak, da več kot sto let stari teoretični žkapital' Marxove misli vrnemo na knjižne police kot obvezno gradivo, ga ponovno premislimo in storimo nekaj tako z Marxom kot tudi proti njemu.

Lucija Mulej

Peter Berger, Thomas Luckmann: Modernost, pluralizem in kriza smisla: orientacija modernega človeka. Ljubljana: Nova revija, zbirka Paradigme, 1999

75 strani (ISBN 961-6352-00-8), 2.980 SIT

prevod Suzana Cergol, spremna beseda Frane Adam

(Post)moderna kot entiteta, ki se izogiba ostrim in jasnim klasifikacijam, buri številne intelektualne duhove širom po svetu in tudi pri nas. S podobno tematiko se ukvarja pričujoča